

TEXT AND SUBTEXT IN OCCIDENTAL INTERCULTURAL MATRIX**Regis-Mafteiu Roman, Assoc. Prof., PhD, "Vasile Goldiș" University of the West, Arad**

Abstract: The text contains the entire language as system of signification and experiments the language updated by the reader, thus approaching the natural speech in postmodern symbolic interactionism. The author disappears or dies in his own autistic world. In postmodern reality, the text belongs solely to the reader and along with text and context one should also analyse the subtext as element of equal significance. It is a general hypothesis up for argumentation. Specific hypothesis regard the discourse operationally as social reference and discursiveness as individual basis for pragmatic decoding of an encoded text. By discourse and discursiveness, the text is different from the modern, crystal work of art which still has the sense of creation and is thrown into the wide world – in a phenomenological elementary meaning. Only in the above mentioned circumstances can we perceive the semantic and whole understanding of a text in relationship with the society, as the text authors', actors' and lecturers' potential to confirm or originate speech games but also global intercultural textual strategies.

Keywords: intercultural communication, language, subtext, discourse.

1. Ipoteze generale și specifice: text și subtext

În matricea culturală occidentală, odată cu argumentele postmodernității, textul conține întregul limbii ca sistem de semnificare și experimentează limbajul actualizat de către cititor, în orice alte condiții reducându-se la un simplu sistem de semne formale. Autorul dispare sau este condamnat să moară în propria lui lume autistă: orice început se termină existențial. Dar textul aparține exclusiv cititorului. Însă, alături de text și context trebuie analizat subtextul ca element fundamental al înțelegerii, dar și al interpretării – constituie o ipoteză de lucru generală propusă pentru argumentare. Înțelegerea este privată iar interpretarea este publică, reprezintă o primă delimitare funcțională. Înțelegerea este subiectivă (aparține unui singur om, ca generalitate) și subiectivizantă (aparține unui om real), pe când interpretarea este culturală (aparține unor colectivități și reflectă rezultatele relativ comune), în valențele unui pattern contextual, chiar arhietipal global ca o acțiune ontologică. Înțelegerea este, de regulă, reproductivă dar poate să devină și creativă, condiții în care interpretarea se materializează prin elemente discursive sau textuale din perspective lingvistice.

Ipotezele specifice se traduc prin: operaționalitatea discursului ca referință socială contextuală (când – timp real) și subtextuală (prin ce – valori ori prejudecăți sociale raportate la un moment istoric) și ale discursivității ca teme individual prin care fenomenul decodării (înțelegerii textului de către un om real) unui text codificat (propus spre lectură de către autor, spre interpretare la nivelul unui rang colectiv) poate să se realizeze în mod pragmatic.

Definit operațional, subtextul cuprinde premisele intenționale și inconștiente prin care este posibilă apariția textului, a discursului. Comunicarea și limbajul analizate din punct de vedere subtextual trimit la o proiecție cognitivă care arată că între înțelegere și interpretare există o stare de complementaritate contradictorie, datorită faptului că: înțelegerea este unică și specifică fiecărui individ, dar este multiplicată prin constructele culturale care formează preînțelegerea, indiferent de situația celui care folosește această procesualitate; interpretarea unui aceluiși obiect, discurs sau text se realizează prin recunoaștere, imitație, empatie, compătimire ș.a. ca nucleu comun prin care se ajunge la

dorința sau voința subtextuală de a înțelege la fel ca celălalt, transpus în a-l înțelege pe altul în momentul în care gândește asemănător, dar și diferit; înțelegerea în același sens, în câmpuri reprezentative sau lexicale comune formează interpretarea obișnuită, cotidiană, iar înțelegerea în câmpuri reprezentative sau lexicale inedite formează interpretarea creativă.

Prin discurs și discursivitate textul este diferit de opera de cristal modernă (neutră, articulată, tipărită sau vorbită, existentă în sine) care are sensul creației și devine *aruncat* în lume – în sens existențial sau fenomenologic. Postmodernitatea înseamnă mai mult decât dispariția marilor narațiuni sau poate fi redusă la aceasta doar printr-un exercițiu interacționist simbolic. Analizându-i rațiunea critică observăm că ajunge doar la simplificare prin negarea valorilor, a clișeelelor modernității, considerate false, a inadecvării modelelor statice, absolute, considerate, netemeinic, ideale. În câteva sintagme, în matricea culturală occidentală se dezvoltă odată cu postmodernitatea ideea simplificării, a renaturalizării rațiunii, a dezideologizării îndoctrinării, a regăsirii autenticității și libertății subiectului. Însă consecințele de structurării, ale reconstrucției încep să se vadă în text și discurs, atât la nivelul creației, cât și în planul receptării. Totodată, limbajul epistemologic tradițional, îndepărtându-se suficient de mult de cel natural a condamnat însăși comunitățile științifice la regresie, la izolare, la autoanihilare. Apare un fel de justiție a socialului în matricea culturală occidentală care recheamă conceptele epistemice spre fenomenalizare prin socializarea lor. Textul în întregime, opera de înțeles sau de interpretat nu mai rămân rigide, ci este necesar să devină mutabile, verdictul lingvistic nu mai este teleologic sau finalist, ci devine probabil și cultural geozonal. Sunt doar intenții subtextuale postmoderne, într-o oarecare măsură la fel de ideale ca argumentul obiectivității absolute care se întâlnesc continuu cu rațiunea istorică. De ce? Fiindcă lumea mută a clișeelelor, a pozelor – ca exemplificare, este transpoziționată într-un univers al filmului postmodern – variabil ca reprezentare. Chiar dacă, până la urmă, și filmul reprezintă tot o succesiune de imagini care doar substituie realitatea și creează mobilitatea și a mișcarea aparentă. Universul înțelegerii și al interpretării și-au remodelat polii. În structură sintetică, dacă în modernitate premisele decizionale reveneau comunităților științifice și apoi se răsfrângeau asupra societăților, pornindu-se de la complex și ajungându-se la simplu, de la forme aristocrate/elitiste/ideologice la alte forme naționale și consumatoriste, de masă, în matricea culturală occidentală actuală se propune simplificare prin relativizarea autorităților decizionale pentru a se complica totul, pe urmă, prin interpretare. Libertatea decizională și axiologică este simplă, dar substituirea unor scheme fixe cu altceva nedefinit, mutabil, incert constituie un demers cognoscibil complicat. Prin circumstanțele expuse putem să percepem înțelegerea subtextuală semantică și întregul unui text relaționat cu societatea ca o potențialitate a autorilor, a actanților și a lectorilor de text, în virtualitatea confirmării sau a originării jocurilor de limbaj, dar și a interpretării strategiilor textuale prin deschidere și căutare perpetuuă a noului, a indicelui de nouitate, a aparentului, a ascunsului regăsit, imaginat sau descoperit. Lucrurile devin, prin încercarea de evitare a absurdului ales de modernitate, absurde, incluzând orice: nu numai ideea că lumea devine un imens text, ci poate simboliza chiar dispariția textului.

2. Paradigma înțelegerii unui text prin subtext și context

La nivel elementar, în cultura occidentală tradițională, paradigma înțelegerii unui text a fost realizată după modelul științelor pozitive prin imitare, prin valorizarea, generalizarea, extrapolarea și obiectivarea îndeosebi a elementelor procesuale externe, vizibile, experimentabile. Interpretarea s-a bazat pe implicațiile epistemologice și sociale ale comunicării lingvistice, într-un proces contextual, implicații care poartă cu sine narațiunea constituirii și apariției textului, dar și a receptării lui prin lectură specializată. Însă, orice povestire se întemeiază pe intențiile individuale, necollective. În consecință, efortul

recuperator al comprehensiunii textului (de către critic sau de către lector) a presupus un efort care a vizat dedublarea imposibilă sau improbabilă a reprezentării înconștientului autorului, cât și a cititorului, prin discurs, prin discursivitate ca stare de împrăștiere culturală a textului (re)interpretat. Falsitatea a fost demonstrată prin evaluarea prejudecății care afirma că prin intermediul unor episteme se poate ajunge la înțelegerea desăvârșită. Înțelegerea desăvârșită nu există sau dacă exprimă un ideal al înțelegerii și interpretării înseamnă că se poate conștientiza alături de (non)spusul textelor și intențiile socioculturale ale autorului, iar aceste premise subtextuale au fost puse pe seama efortului subiectiv al criticului, respectiv al lectorului de text. Prin demistificare s-a afirmat că nu există înțelegere desăvârșită. Deoarece strategiile lecturii sunt cuprinse în strategiile particulare ale fiecărui individ (critic sau cititor) care sunt o construcție de natură culturală, care nu-i aparțin decât ca proces al selectării scenariilor de înțelegere sau care devin inedite doar în cazul izolat de creativitate. Totuși, există o multitudine de planuri – o matrice sau constelație de gen kuhnian [11] - sau de scenarii din care criticul poate să aleagă pe care îl preferă, și o taxonomizare mai săracă a acestora în cazul cititorului banal. Recursul la aspectele ciclice ale istoriei și ale interpretărilor sociale. Predominant funcționează procesul repetării planurilor la un nivel sintactic și semantic bine delimitat – stilul filologic ori social actualizat – împreună cu un proces de natură creativă prin care se caută să se găsească orice altceva, diferit de matricea sau constelația de bază. Intenționalitatea, subtextualitatea este esențială. În cazul cel mai simplu, o simplă prejudecată poate fi pusă în locul unei înțelegeri, respectiv a unei interpretări creative. Căutarea este problematică. Distructivă. Cinică. Ironică. Fascinantă. Utopică. Ca și cum în locul unei „flori de mai” am încărca unii meri cu termenul „iubire”. Cei mai mulți le văd separat, izolat, distingând net între exterior și interior. Alții le-ar percepe ca o figură de stil. Unii le-ar vedea contopite, fenomenologice, unice, intenționale [9: 58] sau, dimpotrivă, cu nuanțe diferite de la un individ la altul ș.a.m.d.

Problema lămuririi textului prin subtext înseamnă interpretarea limbajului printr-un temei cultural care conține elemente imanente omului și limbajului. Există în orice etapă a evoluției umane câteva dorințe ontice, impulsuri axiologice, frici esențiale care își pun amprenta asupra creației în sens pozitiv, devenind cotangente scrierilor sau, dimpotrivă, negativ, presupunând negarea explicită a lor. Într-o definiție socială, *subtextul* cuprinde modalitățile și posibilitățile de întemeiere intenționale ale textului real. Este o definiție pragmatică și globală a culturii asimilate. Indiferent de cum este subtextul perceput (structuralist, neostructuralist, simbolic, interacționist, psihanalitic, antropologic, sociologic ș.a.m.d.), de cum sunt redate modalitățile creației, ale lecturii, de posibilitățile taxonomizării și criticilor lui. Într-o definiție individuală înțelegem subtextul ca *un Ceva* ascuns, înconștient, arhetipal, ca pe *un multiplu intențional*, ca pe o condiție de posibilitate a constituirii limbajului materializat într-o operă sau discurs. Într-un text real, subtextul poate fi observat în toată simplitatea și (a)simetria lui prin analiza intențiilor inițiale ale autorului (ceea ce vrea să demonstreze, dar și prin înțelegerea finalităților ascunse – unde vrea să ajungă), prin înțelegerea și interpretarea exemplelor care apar în text (adekvare/inadekvare), dar acestea trebuie să se relaționeze cu spiritul autorului și, nicidecum cu cel al cititorului.

Subtextul se raportează la *context* deoarece are atributul generalității. În contextul enunțului, al vorbirii și al dialogului pare să nu existe nimic general, ci numai fenomene particulare, adaptabile la o situație concretă, într-un cuvânt - individuale. Or, respectând gradul de generalitate al primelor definiții, contextul înseamnă cunoașterea condițiilor de manifestare sociale și istorice particularizate. Dar contextul este plin de subtext. Altfel, nu ar exista nimic în afară de exprimarea directă, explicită, relaționată. De cele mai multe ori, înțelegem și interpretăm un text descoperind mecanismele subtextului (abordare antropologică, psihologică, etnologică ș.a.m.d.) prin condițiile contextului (abordare culturală, sociologică, istorică ș.a.m.d.), căutând să descoperim natura realităților identitare

(cum a gândit autorul). Uneori este imposibil și paradoxal sau facil și superficial. Este imposibil și paradoxal deoarece trebuie descoperite cele trei niveluri: ale textului, ale subtextului și ale contextului ca posibilitate de decodificare a unui text, în funcții subtextuale, prin condiții contextuale. În primul caz, există o multitudine de strategiilor textuale (aspectul interpretativ și de întemeiere a propriului limbaj), lingvistice. În cel de-al doilea caz, există un număr mare de posibilități de aplicare a acestor strategii (aspectul stilistic) subtextuale. În cel de-al treilea caz, există un aspect irecuperabil de percepere a strategiilor (aspectul creației autorului sau al lectorului) contextuale.

Acceptând argumentul peircean conform căruia există o infinitate de posibilități de interpretare ale unui text, rațiune care are o bază neokantiană este firesc să căutăm răspunsuri la întrebările: care sunt condițiile de posibilitate ale apariției unui text? Aceste condiții sunt raționale sau iraționale? Sunt universale, naționale sau individuale? Pot fi descrise sau nu? Dacă pot fi descrise, atunci pot fi explicate sau nu? Temeiul înțelegerii (sub)textului este descriptiv, pragmatic, sau este critic, argumentativ? Dacă este descriptiv s-au luat în considerare condițiile specifice ale personalității umane și s-au analizat caracteristicile fenomenologice actuale sau actualizabile ale autorului. În condițiile în care este pragmatic s-au făcut interpretări hermeneutice ale unui text materializat într-o cultură reală. Dacă este critic s-au evidențiat taxonomizări structurale ale textualității. Dacă este argumentativ s-au căutat, fără succes, condițiile întemeierii elementare a limbajului prin reiterarea contradicțiilor dintre formal și existențial. Sintetizând, în toate cazurile, contextul producerii, înțelegerii și interpretării unui text este relativ. Este relativ în funcție de câmpul spațio-temporal în care textul are viață. Tocmai de aceea este importantă descoperirea mecanismului de bază al apariției unui text, al discursului în funcție de care textul ființează sau se risipește în cultură. Enumerând subtextual: textul are viață în momentul în care constituie un obiect al cunoașterii (aspectul formal). Textul se risipește în cultură în momentul în care se transformă într-un subiect formativ (aspectul existențial). Textul are viață în clipa în care semnificațiile sunt acceptate ca fiind purtătoarele măcar a unui unic sens (aspectul formal). Textul se împrășteie în cultură în clipa în care semnificațiile sunt multiple prin sens și simbol (aspectul existențial). Doar la nivel științific și „tehnologic nu există contradicții: nu există decât sens. Dar o știință umană nu poate fi decât știința sensului și a contrasensului” [1: 9]. Și începând cu stilul modern de interpretare se „sapă „în spatele” textului, pentru a găsi un subtext care este cel adevărat” [17: 17]. Apar sisteme elaborate, chiar teorii agresive ale interpretării, de exemplu prin ideologiile lui Freud și Marx. Acești gânditori au căutat, în mod constant, conținutul latent al realităților individuale și/sau sociale. Mai mult decât atât, au atribuit acestor interpretări, inteligibilitate și semnificație fără de care evenimentele par doar simbolice.

3. Condiția cunoașterii în matricea culturală occidentală

Subtextul nu poate fi perceput corect, fără o analiză completă a textului subiectului creator, a epistemologiei culturale, a idealului interpretării: fie că era vorba despre o operă de artă, fie că era vorba despre o societate reală. Astfel încât, pentru a înțelege temeiul textului și referința subtextului trebuie lămurită condiția contemporană a cunoașterii în matricea culturală occidentală. Analiza discursului este semnificativă în acest sens. Un exemplu bun poate fi dat prin analiza subtextuală a condiției cunoașterii în societățile dezvoltate realizată de Jean-François Lyotard. Într-un câmp postmodern argumentele care interpretează evoluția istorică a conceptului de cunoaștere științifică descrie existența unor evidențe înșelătoare.

În primul rând, însuși conceptul de cunoaștere științifică este înșelător, deoarece nu vizează întreaga cunoaștere umană. Cunoașterea științifică a fost într-o continuă situație conflictuală cu orice alt tip de cunoaștere, definită simplificator, narativă.

În al doilea rând, există un conflict, ca diferență structurală, între știință și povestire. Dar știința, în momentul în care își caută fundamentarea propriului statut, recurge la un metadiscurs de legitimare, „discurs numit filozofie” [12: 11]. Drept urmare, în epoca modernă, discursul de întemeiere este asociat cu o metapovestire de validare și confirmare a dreptății sau a adevărului. În perioada postmodernă, definită simplificator ca *neîncredere în metapovestiri*, textul și funcția narativă „se dispensează într-o puzderie de elemente lingvistice narative, dar și denotative, prescriptive, descriptive etc., toate purtând cu ele valențe pragmatice *sui-generis*” [12: 11]. Astfel încât, astăzi, nu este contradictoriu să înțelegem cunoașterea științifică ca pe o „specie a discursului” [12: 13].

În al treilea rând, dacă „a vorbi înseamnă a lupta, în sensul de a juca, iar actele de limbaj țin de o agonistică generală” [12: 24,25]. Analiza socială a unui limbaj se poate realiza numai prin observarea „mutărilor” din limbaj. Așadar, jocurile de limbaj sunt rezultatul unor convenții (indiferent dacă sunt inventate sau nu de către jucători). Orice enunț este o „mutare” făcută în limbaj cu respectarea regulilor acceptate. Iar, un enunț care nu satisface regulile stabilite prin convenție, nu aparține jocului definit de acesta. Jean-François Lyotard, deși preia ideea jocurilor de limbaj a lui Wittgenstein [19] atunci când analizează efectele discursurilor, atribuie o analiză pragmatică conceptului de joc, fixându-l în convenții. Wittgenstein a înțeles mai mult prin joc, argumentând că nu poate fi închis într-o definiție, într-o construcție acesta fiind deja un joc de limbaj. În consecință, jocul de limbaj poartă cu sine temeiul inconsistenței întemeierii, depășind, uneori, regulile convențional-acceptate.

În al patrulea rând, jocul științei face loc în discursul de legitimare și de autoîntemeiere (cum se probează proba?) culturilor narrative (legitimare, deliberare, consens social). Se ajunge la spirit speculativ ca nume „pe care-l poartă discursul despre legitimarea discursului științific” [12: 55]. În rest, științele pozitive care nu și-au găsit legitimarea nu sunt cunoștințe ci ideologii sau instrumente de putere. Regăsim ideea și la Claude Lévi-Strauss pentru care funcția principală și primară a discursului, *a comunicării scrise este de a ușura înrobirea*. Această ultimă idee este întărită și prin analiza diferențelor între enunțurile denotative (*Ușa este închisă.*) și enunțurile prescriptive (*Deschideți ușa!*) care presupun pertinente și competențe diferite. Rezultă, într-o dezvoltare amplificată (Wittgenstein, Buber, Lévinas) a postmodernității, faptul că știința joacă propriul său joc fără a putea întemeia și fără a legitima celelalte jocuri de limbaj. Dar legitimarea, absentă încă, este mai ușor de realizat în condițiile postmodernității.

În al cincilea rând, legitimarea limbajului contemporan la nivelul unui metalimbaj, al unui metatext este necesar să se facă, utilizând nu criteriul de adevăr, ci performativitatea ca cel mai bun raport input/output. Doar și Lyotard argumentează prin analiza unui sistem formal (Gödel) că un model unic al limbajului științific ar presupune: *consistența* (excluderea propozițiilor contradictorii); *completitudinea sintactică* (nu pot intra axiome noi în cadrul sistemului); *decidabilitatea* (procedeu efectiv prin care o propoziție este acceptată sau nu în sistem) și *independența axiomei*. Chiar și acest model aritmetic este inconsistent, deoarece s-a descoperit o propoziție care nu poate fi acceptată sau respinsă de către sistem. Ceea ce rămâne reclamă căutarea unui metalimbaj universal prin acceptarea potențială a metodei jocurilor de limbaj.

Subtextualitatea limbajului presupune înțelegerea propedeuticilor discursive, a ancorării discursului într-un scenariu cognitiv acceptat prin matricile culturale la nivel decizional, gnoseologic și epistemologic, în fiecare etapă a evoluției pentru a ajunge la înțelegerea și interpretarea textului și a textualității.

În analizele interculturale lingvistice s-a introdus un alt criteriu, cel al temporalității în studiul unui text. Au fost numite: teorii din prima sau din a doua generație. În acest fel s-a realizat o delimitare între două tendințe: prima viza o atitudine „extremistă și activ polemică

față de lingvistica frazei (și, mai mult, a codului)” [4: 34] și o a doua generație, de „fuziune suplă” între sistemul structurat al limbii care precede orice discurs și un discurs sau text produs de o limbă deja vorbită. S-a pus în balanță controversa care există între teoria codurilor sau a competenței enciclopedice [5] (sistemul de coduri interconexe – potențator de actualizări discursive) și teoria regulilor de generare și de interpretare a actualizărilor discursive. Contradicțiile au fost relaționate de Umberto Eco prin introducerea a două valori care analizează atât contextul, cât și circumstanțele interpretării textului. De fapt, atât contextul cât și circumstanțele interpretării textului sunt relaționate cu *posibilitățile abstracte* prin care un cod poate să semnifice și să fie interpretat diferit în funcție de conexiunile pe care le face cu alți termeni ai aceluiași sistem semiotic (cazul codului) sau cu circumstanțele de enunțare (cazul contextului).

Circumstanțele de enunțare au fost caracterizate ca fiind co-ocurente (fiind sincronice) și co-textuale (pe care le interpretăm ca fiind diacronice). Din acest moment s-a evaluat mobilul și fluența strategiilor textuale prin conceptul de enciclopedie sau tezaur. Pentru a înțelege un text este necesară cunoașterea regulilor gramaticale. Dar enunțurile nu se interpretează numai prin analiza semantică a termenilor izolați (dă-mi-l prin dă/mi/l) gramatical. Enunțurile trebuie privite ca interpretări semantice prin care se analizează termeni izolați ca sisteme de interacțiuni orientate către text. S-a trecut de la analiza în formă de dicționar la analiza în formă de enciclopedie a unui Sistem Semantic Global. Enciclopedia este cea mai apropiată de nivelul codului, de contexte diferite și de ocurențe co-textuale. Este necesar să se vorbească despre un nou concept specific cititorului model: cel de competență enciclopedică [6: 74] la care se ajunge prin ideea de semem (text virtual) și prin care descoperim Sistemul Semantic Global.

În consecință „Un text, așa cum apare în suprafața (sau manifestarea) sa lingvistică reprezintă un lanț de stratageme expresive, care trebuie să fie actualizate de către destinatar” [4: 80]. Dar, textul este „incomplet” deoarece trebuie actualizat prin: competență gramaticală (sintaxă a dicționarului); postulate de semnificat (termenul de dicționar, în sine, este incomplet); implicări semantice (există o infinitate a interpretării unui text) ceea ce îl face și pe Eco să concluzioneze: „Textul este întrețesut cu non-spūs” [4: 81]. Sistemul Semantic Global al lui Eco experimentează fie o abstracțiune (nefiind aplicabil), fie un schematism virtual (aplicabil prin interpretări fragmentate) rigid, valabil numai aici și acum. Totuși, în mod real, explicitarea semantică descrie paradigma cititorului care se află în fața unui text. El „explicitază, din ceea ce rămâne din punct de vedere semantic inclus sau implicat, doar ceea ce-i folosește” [4: 124]. Decide unde trebuie să oprească procesul de interpretare nelimitată. Prin topic, prin scenarii și reprezentări sememice rezultă cooperarea cititorului. Întrebarea care se naște vizează găsirea modului în care un text (infiniți potențial) generează doar strategiile pe care și le-a propus. Acest non-spūs poate fi depășit prin soluția unor „lecturi critice” prin care se poate ajunge la o interpretare a propriilor proceduri interpretative. Rezultă un „hors text” ca produs al unor strategii textuale autoreferențiale. Topicul este un instrument metatextual (o schemă abductivă propusă de cititor) iar fabula este o parte a conținutului textului (structură semantică, schema fundamentală a narațiunii, logica acțiunilor, sintaxa personajelor). Prin topic și prin fabulă trebuie descoperită strategia textuală. Strategia textuală este subtextuală și trece de nivelul intrigii, a poveștii așa cum este ea povestită. Face posibilă descoperirea lumilor posibile. „O lume posibilă este un construct cultural” [4: 178]. Problema devine la Eco o problemă a identificării persistenței unui ceva prin stări de lucruri alternative (problema kantiană a constanței obiectului). Prin identitate se conturează un topic textual. Principiul identității (și a modusului ponens) ca adevăr logic necesar este definit ca o condiție metalingvistică „de constructibilitate a matricilor de lumi....condiția de posibilitate a unei structuri de lume” [4: 202,203]. Dar Eco se oprește în acest moment și dezvoltă numai interpretarea lumii fabulei, doar „textul în

ansamblul lui nu este o lume posibilă; el este o porțiune din lumea reală și cel mult o mașină de produs lumi posibile: aceea a fabulei, aceea ale personajelor fabulei și aceea ale previziunilor cititorului” [4: 233].

Asemănător procedează și Ricoeur care arată că „funcția cuvântului este de a întruchipa identitatea semantică” [15: 110] pentru a analiza situația de excepție pe care metafora o aduce în momentul în care afectează tocmai această identitate. Dar la Ricoeur regăsim mai mult funcțiile identificărilor semantice, decât cele ale identității semantice (vezi și analiza funcțiilor identificatoare și predictive ale discursului). În același spirit alți autori propun căutarea în locul unei hermeneutici a textului a unei erotici a artei. Funcția criticii ar fi să arate „cum este ceea ce este și chiar că este ceea ce este, mai degrabă decât să ne arate ce înseamnă” [17: 25] pentru a vedea nu un maximum de conținut ci lucrul însuși. *Întregul limbii este conținut în textul vorbit sau scris. Prin discurs limbajul este actualizat de către autor sau de către cititor.* Textul își dobândește sensul și semnificațiile prin strategii ale subtextualității și autoreferențialității. În acest caz, sensul este vizualizat prin scheme subtextuale inconștiente și intenționale. Semnificațiile sunt relaționate prin condițiile raportării la un tip de identitate formală, predictivă sau virtuală sub forma verificabilității, legității sau performativității. Datorită condițiilor enumerate *elementele subtextuale* descriu și explică, prin socializare, evoluția gândirii, a discursului și a limbajului matricilor interculturale occidentale.

4. Discurs și strategii textuale

Textul este semnificabil printr-o procesualitate de cuprindere a întregului limbii, dar într-o modalitate specifică în care textualitatea apare drept condiție de posibilitate a înțelegerii multiple a oricărui text. Infinitatea interpretării lui Peirce este depășită chiar de infinitatea textualității. Modalitatea în care un cuvânt se formează în cogniția unui subiect, modul de integrare și relaționare cu celelalte cuvinte poate fi similară cu unicitatea și originalitatea omului în cadrul comunității. Cuvintele sunt copiii umanității și nu pot fi diferite de aceasta, chiar dacă formele de manifestare nu sunt, desigur, identice. Dar, fiecare individ are povestea (reprezentare, scenariu, hartă cognitivă, etc.) proprie prin care înțelege noțiunea „floare de mai” sau „iubire” la nivel personal. Este o operă în sine! Însă, prin socializare, ajunge să interpreteze și să recunoască la nivel textual sau discursiv „floarea de mai” sau „iubirea” altuia, făcând apel la apropiere sau la distanțare într-o măsură mai mare sau mai mică față de noțiunile proprii. Textul și discursul nu sunt neutre, obiectuale decât dacă sunt izolate total de indivizi, iar dacă ignorarea totală lipsește atunci prin relaționare nemijlocită sau mijlocită devin textuale și discursive. „Floarea de mai” sau „iubirea” inițiativă a autorului sunt transpuse în altceva: în două noțiuni personalizate, subiectivizate, povestite de cititor.

Teoria matematică a comunicării analizează informația fără să țină cont de semnificație, având o valoare informativă formală, inventariind cantitativ rezultatele și mărimea lor. Valoarea semantică a informației analizează teoria lexicală, având ca temei aceeași ipoteză: noutatea ca și consecință a improbabilității. Pentru a stabili valoarea semantică a informației sunt măsurate frecvența cuvintelor utilizate într-un mesaj (des sau rar întrebuițate). Se ajunge la o concluzie care confirmă ipoteza inițială: „Un mesaj cu multe cuvinte „rare” sau „dificile” – cuvinte rar întrebuițate – ar dispune de o valoare informativă ridicată, ceea ce nu ar fi cazul mesajelor formate din cuvinte des folosite” [13: 30]. În condițiile în care noutatea informației este interpretată din punct de vedere pragmatic efectele ei depind și de relevanța socială. Astfel încât, valoarea informației depinde atât de improbabilitate (ipoteza formală și semantică), cât și de interesul și receptarea socială.

Discursul are un caracter sintetic și ultim, din punct de vedere semantic, la nivelul frazei. Această idee este întemeiată prin argumentul care arată că semnul trimite la alte semne în imanența unui sistem pe când discursul se referă la lume, la lucruri. Pentru a

diferența între discurs și premisele inițiale ale considerării lui în câmpul retoric se poate argumenta că prin intermediul scrierii discursul dobândește o triplă autonomie semantică: „în raport cu intenția locutorului, cu receptarea de către auditorul inițial, cu circumstanțele economice, sociale, culturale ale producerii sale”, devenind „condiția devenirii text” [16: 28] interpretative. În aceeași măsură discursul poartă cu sine o triplă relaționare semantică: intenția locutorului este legată de gradul de noutate al elementelor componente, receptarea de către un auditoriu final este contextualizată social iar circumstanțele producerii sale sunt instituționalizate. Discursul este conștiința textuală a actelor formale, predictive și lingvistice datorită sensului și semnificațiilor *strategiilor textuale și sociale*.

Prin intermediul procesului *strategiilor textuale* s-au căutat răspunsuri la întrebarea ce anume „stimulează și organizează, în același timp, libertatea interpretativă?” [4: 25]. Primul răspuns a vizat o poziționare corectă față de text, localizarea lectorului „în fabula”= ca „*situare în*” text. Au fost analizate ca teme al referințelor discursive, al textului scris, de exemplu, variabilele lecturii (diacronice) și ale relecturii (sincronice). În consecință relectura poate constitui o finalitate structurală reflexivă și autoreflexivă. Cercul hermeneutic este transpus în limpezirea paradoxului retoric textual : «Nu poți citi o carte – o poți doar reciti.» [3: 34] a lui Nabokov. Sunt experimentate momentele în care relațiile temporale ale primei lecturi sunt transformate în relații spațiale sau cvasi-spațiale. Prin această trecere de la prima lectură linear-temporală la (re)lectură s-a ajuns la metaforele spațiale ale simultaneității și ale prezenței. Condiție, într-o măsură oarecare, atemporală prin care se poate descoperi «infiniatea» interpretării textului. Iar infinitatea derivă exclusiv din relectură ca intertextualitate prin care textul vorbește întotdeauna «după». Ceea ce conduce la formarea unui sens al timpului și temporalității. Sau se vorbește despre pierderea sensului timpului și temporalității.

Contemporan, la nivel social, compresia spațiu-timp[7] pune în discuție fenomenul producției culturale, al *marketingului cultural extins* la scară globală. Prin această compresie spațiu-timp este definită o ordine simbolică imaginară și ficțională pentru lumea comunicării comunitare. Este dezvoltată o logică a fragmentării, a acceptării simbolurilor și a cunoașterii umane. Drept urmare, la nivel individual sau colectiv este instalată o primă strategie de apărare care presupune renunțarea. În fața cunoașterii absolutului risipit. Ca acceptare a sentimentului de vinovăție, a micimii umane în raport cu lucrurile semnificative.

O a doua strategie de apărare este uitarea. Și cea mai bună modalitate de a uita este acceptarea unei *informări excesive*. Datorită multiplicării excesive a surselor de informație [14], a mijloacelor de comunicare se schimbă însăși procesul comunicării. Fragmentarea prin informare excesivă schimbă conținutul comunicării care nu mai este unitar. În condițiile în care conținutul comunicării nu este unitar, atunci narațiunile (explicite sau implicite, lizibile sau scriptibile) sunt fără sens și trebuie negate, fiind în esența lor artificiale. Sunt artificiale, non-naturale datorită metatextului producerii lor. Dar și temeiul cunoașterii științifice se bazează pe o formă de narațiune, pe un metatext descriptiv, pe o întemeiere artificială. Deci, și cunoașterea științifică poartă cu sine fragmentul fragmentării unității simbolurilor, a nonunității organice. Concluzia este extrem de simplă: *toate axiomele fundamentale și consensuale ale modernității pot fi puse sub semnul întrebării*: de la adevăr și dreptate până la bine și frumos. Ce se mai păstrează în studiul limbajului? Dacă nu răspunsurile cel puțin mecanismele producerii lor. Dacă nu unitatea întregă cel puțin unitatea fragmentară. Postmodernitatea se plafonează în întregime între pozitivism și pragmatism. Spus altfel, Harvey observă reducerea complexității lumii la unele „afirmații retorice extrem de simplificate” [7: 354] în care fie predomină și mai mult prejudecățile existente, fie sunt găsite nișe (simboluri) intermediare care limitează acțiunile umane, fie în numele unei hiperretorici este pierdut contactul cu realitatea (justificarea fluxurilor patologice). Subtextual, fața ascunsă a postmodernității, temeiul relativizării valorilor, sunt

regăsite prin empirism. În filosofare, Dumnezeu a murit nu odată cu afirmația lui Nietzsche, ci odată cu scepticismul lui Hume [10]. Prin relativizarea cauzalității s-a ajuns la relativizarea subtextuală a certitudinii, în orice plan. Doar Hume a demonstrat faptul că „o filozofie empiristă consecventă duce la negarea filosofiei. Acest rezultat negativ s-a dovedit pozitiv în consecințele lui. De la acest punct a pornit Immanuel Kant.” [18: 244] Și relativizarea este desăvârșită când în subtextualitatea discursului filosofic s-au impus implicit și explicit paralogismele lui Kant. Istoria filosofiei a demonstrat faptul că poate fi adevărat și A și nonA. Indiferent cine ia locul simbolului A. Dumnezeu există, dar nu avem nicio dovadă care să confirme existența sau inexistența Lui. Adevărata relativizare. Subtextul filosofării postmoderne, în rest sunt detalii și conștientizări ale acestei relativizări.

Concluzionând, prin multiplicarea surselor de informare, prin relaționarea și umanizarea comunicării umane textul este interpretat la nivel sistematic-elementar și procesual, în același timp. Un text exprimă un discurs prin comunicare. *Textul* nu mai este un singular și nu mai aparține autorului lui, nici măcar comunităților științifice ci *devine un indice de raportare la lume*. Datorită ancorării în lume (Heidegger [8] numea un fragment al Daseinului ca aruncare în lume cu consecințele care se nasc: libertate și interpretare a ceva) textul devine *discursul umanității*. Cu toate consecințele culturale care îi dau viață. Cu toate efectele meta-textuale și prototipice care definesc, până la urmă, o civilizație sau o matrice culturală reală.

Bibliografie

1. Baudrillard, Jean, *Sistemul obiectelor*, Editura Echinocțiu, Cluj-Napoca, 1996.
2. Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității*, Editura Univers, București, 1995.
3. Călinescu, Matei, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Editura Polirom, Iași, 2003.
4. Eco, Umberto, *În căutarea limbii perfecte*, Editura Polirom, Iași, 2002.
5. Eco, Umberto, *Lector in fabula. Cooperarea interpretativă în texte narative*, Editura Univers, București, 1991.
6. Eco, Umberto, *Opera deschisă*, Editura Paralela 45, București, 2005.
7. Harvey, David, *Condiția postmodernității*, Editura Amarcord, București, 2002.
8. Heidegger, Martin, *Originea operei de artă*, Editura Humanitas, București, 1995.
9. Hügli, A., Lübcke, P., (coord.), *Filosofia în secolul XX*, Editura All, București, 2003.
10. Jeffner, Andres, *Butler and Hume on Religion. A comparativ analysis*, Stockholm, 1966.
11. Kuhn, Thomas, *Structura revoluțiilor științifice*, Editura Humanitas, București, 1999.
12. Lyotard, Jean-François, *Condiția postmodernă*, Editura Idea, Cluj-Napoca, 2003.
13. Mattelart, Armand, Michèle Mattelart, *Istoria teoriilor comunicării*, Editura Polirom, Iași, 2001.
14. McLuhan, Mashall, *Mass-media sau mediul invizibil*, Editura Nemira, București, 1997.
15. Ricoeur, Paul, *Metafora vie*, Editura Univers, București, 1984.
16. Ricoeur, Paul, *Eseuri de hermeneutică*, Editura Humanitas, București, 1995.
17. Sontag, Susan, *Împotriva interpretării*, Editura Univers, București, 2000.
18. Trandafoiu, Nicolae, *Substanță și cauzalitate în interpretarea empirismului englez*, Editura All Educațional, București, 1999.
19. Wittgenstein, Ludwig, *Tractatus logico-philosophicus*, Editura Humanitas, București, 1991.